

رهیافتی بر تحقق‌پذیری هویت در معماری معاصر مطالعه موردی: شهر ساری

سید علی سیدیان
(نویسنده‌ی مسئول)

استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری دانشگاه مازندران

آرش جهاننداری

کارشناس ارشد معماری، دانشگاه مازندران

مهدی حمزه‌نژاد

استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری، دانشگاه علم و صنعت

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۵/۲۶ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۰/۲۶

چکیده:

با تغییر مفهوم هویت در معماری معاصر و از بین رفتن هویت معماری ایرانی-اسلامی، ضرورت شناخت این بحران در هویت معماری امروز بیش از پیش احساس میشود. یکی از چالش‌های مهم دوره معاصر و مبتنی بر آن در دهه‌های آینده، تلاش برای شناخت، حفظ، مدیریت، و توسعه هویت‌های ملی، منطقه‌ای و محلی است. هدف از این پژوهش، شناسایی عوامل ایجاد بحران هویت و ارائه راهکارهایی جهت تحقق‌پذیری مولفه‌ها در معماری شهر ساری می‌باشد و در پی یافتن پاسخ این پرسش است که چه راهکارهایی را می‌توان در راستای تحقق‌پذیری هویت در شهر ساری ارائه نمود. جهت انجام این پژوهش، شهر ساری در سه مقیاس کلان (کل شهر)، میانه (محله‌ها)، و خرد (تک‌بناهای معاصر) مورد بررسی قرار گرفته است. ابتدا اقدام به شناسایی مولفه‌های هویت در شهر، محله‌ها و بناهای معاصر نموده؛ و پس از آن به تجزیه و تحلیل این عوامل پرداخته شده است. بدین منظور تعداد ۴۰۰ پرسشنامه در بین شهروندان در شهر ساری پخش شد و از این تعداد ۲۷۴ عدد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این راه، از نرم‌افزار SPSS جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون‌های آماری استفاده گردیده؛ و جهت تحلیل رابطه همبستگی از نرم‌افزار معادلات ساختاری PLS استفاده شده است. از آنجاییکه این پژوهش در یکی از شهرهای شمال کشور و یکی از شهرهای بزرگ این محدوده، به سه مقیاس کلان تا خرد پرداخته؛ از محدود پژوهش‌هایی است که در حوزه هویت در شمال ایران متمرکز شده و از همین‌رو، دارای بداعت و نوآوری است. نتایج این پژوهش نشان داده است که چه عواملی موجب بحران هویت در مقیاس شهر، محله، و بناهای معاصر می‌شوند. یافته‌های حاصل از تحلیل مولفه‌ها نشان داد چه عواملی تاثیر مثبت و چه عواملی تاثیر منفی بر هویت شهر دارند که مولفه‌های با تاثیر منفی، خود موجب ایجاد بحران هویت می‌شوند و در نتیجه ارائه راهکار برای آنها ضرورت دارد. بررسی‌ها حاکی از عدم رعایت بیشتر مولفه‌ها در مقیاس تک‌بناهای معاصر بوده است و نشان می‌دهد ابتدا باید به تدوین اصول و مقرراتی توسط نهادهای ذی‌ربط جهت جلوگیری از این روند ساخت‌وسازهای بی‌رویه پرداخت. نتایج پژوهش منجر به راهکارهای تحقق‌پذیری هویت در سه مقیاس کلان، میانه، و خرد، در حوزه‌های کالبدی، عملکردی، و اجتماعی-فرهنگی می‌باشد که انتظار می‌رود با اعمال آن، در طرح‌های معماری، بتوان موجب تحقق‌پذیری هویت در معماری معاصر شهر ساری گردید.

واژه‌های کلیدی: هویت، تحقق‌پذیری هویت، معماری ایرانی-اسلامی، معماری معاصر.

۱. مقدمه

عواملی که بیشتر خاستگاه جهانی داشت؛ دستخوش تحول و دگرگونی شد و جنبه‌های نوینی از زندگی شهری با سلسله‌مراتب خاص پدیدار گردید. خانه‌ها طبق همان بافت محله‌ای و در تبعیت از ضوابط الگوی متداول خانه ایرانی ساخته می‌شد. اما امروزه در ساخت‌وسازهای معاصر نشانی از الگوی هویتی گذشته مشاهده نمی‌شود. از این رو، هدف از این پژوهش، شنایی راهکارهای تحقق هویت در شهر ساری در نظر گرفته شده و در پی یافتن پاسخ این پرسش است که دریابد چه راهکارهایی را می‌توان در راستای تحقق‌پذیری هویت در شهر ساری ارائه نمود.

به بیان دیگر، پرداختن به موضوع هویت جهت حل این نارسایی در شهر ساری می‌تواند به حل مشکلات یاد شده از قبیل عدم حس تعلق به شهر، عدم احساس وابستگی به محیط اطراف، تمایل به مهاجرت، و... بینجامد. برای رسیدن به هدف پژوهش، تلاش شده با بررسی نارسایی‌ها در وضع موجود و وضع پیشنهادی، به حل چالش‌ها پرداخته؛ راهکارهایی جهت تغییر رویه موجود ارائه شود. امید است در انتها به دست کشیدن از ساخت‌وسازهایی رهنمون گردد که با تقلید از طراحی‌های رایج در جهان و با بی‌توجهی به غنای فرهنگی در کشور انجام می‌شوند.

۲. پیشینه تحقیق

نقره‌کار و علی‌الحسابی (۱۳۹۶) در کتاب «تحقق‌پذیری هویت در معماری و شهرسازی» به بررسی هویت شهرهای جدید ایران و چالش‌ها و راهکارهای هویت در شهرهای نو می‌پردازد. شعبان‌زاده نمینی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله «تحلیل نقش عناصر تاریخی هویت‌ساز در تقویت حس تعلق مکانی شهروندی» به بحث هویت شهری و هویت کالبدی پرداخته و شهرستان گنبدکاووس را به‌عنوان نمونه مورد مطالعه قرار داده است؛ و به اهمیت برج گنبد قابوس - به‌عنوان محلی که موجب حس تعلق و همبستگی میان اقوام مختلف ساکن شهر می‌شود - اشاره کرده است. عبدی ملک‌کلایی (۱۳۹۴) در مقاله «هویت در معماری بومی مازندران» به بررسی هویت و عناصر خاص معماری بومی مازندران می‌پردازد و در انتها

روند حاکم بر تحولات شهرها تحت تأثیر عوامل مختلف داخلی و خارجی نظیر تغییرات سریع در ساختار اقتصادی و اجتماعی، کاهش نظارت‌های اجتماعی، فناوری اطلاعات، فرایند جهانی‌شدن، و... هویت جوامع انسانی را در معرض تهدید قرار داده است و معضلاتی تحت عنوان «فقدان سرزندگی»، «عدم دلبستگی شهروندان به محیط زندگی»، و... را ایجاد کرده است. بحران هویت که به‌طور روزافزونی نظام ارزشی و فرهنگ جوامع را تهدید می‌کند؛ نظر بسیاری از پژوهشگران، صاحب‌نظران و سیاستمداران را در کشورهای مختلف به خود جلب نموده است. این توجه ناشی از این باور است که جدا شدن از ریشه‌های فرهنگ بومی و از دست دادن هویت‌های فردی و اجتماعی منشأ بسیاری از مسائل و تضادهای اجتماعی، به‌ویژه در جوامع شهری است. لذا یکی از چالش‌های مهم دوره معاصر و به‌ویژه در دهه‌های آینده تلاش برای شناخت، حفظ و مدیریت توسعه هویت‌های ملی، منطقه‌ای و محلی است. در فرایند تحقیق برای شناخت، حفظ و احیای هویت‌های ملی و محلی، توجه به هویت‌های معماری و شهرسازی از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اهمیت آن از این بابت است که آثار معماری و شهرسازی همواره بازتاب فرهنگ، باورها، دین و شیوه زندگی در گذر زمان و در پهنه مکان بوده است. لذا بی‌توجهی به آن موجب بروز مشکلاتی از قبیل:

۱. شکل‌گیری بافت‌های یکنواخت

۲. محروم ماندن شهرها از تجلی فرهنگ ایرانی-اسلامی

۳. فراموش شدن سیمای شهر، به‌مثابه پدیده‌ای عینی و ذهنی

۴. ضعف دلبستگی شهروندان به محیط زندگی و حضور در فضاهای شهری برای انجام فعالیت‌های اجتماعی و عدم حس سرزندگی در شهر می‌شود.

شهر ساری در استان مازندران در منطقه معتدل و مرطوب حاشیه دریای خزر قرار گرفته است. خانه‌های آن به‌عنوان محل زندگی مردم بیانگر نحوه زیست آنها و نمادی از حیات اجتماعی آنها است. در زمان قاجار، زندگی تحت‌تأثیر

راهکارهایی را در طراحی پیشنهاد می‌دهد. کوهیفر (۱۳۹۴) در کتاب «هویت در معماری ایرانی» به تبیین مبانی نظری هویت، معماری و هویت در معماری می‌پردازد. شهبازی چگنی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی نقش الگوهای هویت‌پرداز در هویت معماری معاصر ایران» با مرور ادبیات موضوعی درباره نظرات اندیشمندان حوزه فرهنگ و معماری به بررسی هویت و فرایند شکل‌گیری آن در بستر جامعه می‌پردازد. سپس با تکیه بر نقش فرهنگ، ساختار هویت را شناسایی کرده و آن را در چهار سطح بازشناسی و نقش آن‌ها را در شکل‌گیری هویت و یا برعکس آن بحران هویت بررسی می‌کند. نقی‌زاده (۱۳۹۳) در مقاله «هویت شهر و کمال‌بخشی به بافت تاریخی آن» به تبیین مبانی نظری و پس‌از آن به آسیب‌شناسی موضوع و لزوم توجه به بافت تاریخی مشهد پرداخته است. نقی‌زاده (۱۳۹۲) در کتاب «هویت شهر» به بررسی مبانی، مؤلفه‌ها و جلوه‌های آن می‌پردازد؛ عوامل شکل‌دهنده و مؤلفه‌های مؤثر در هویت شهر را بررسی و شیوه‌های جلوه‌ی ظهور هویت در شهر را بررسی می‌کند. نصر (۱۳۹۲) در مقاله «واکاوی معنای هویت در سنجش پارادایم «تحلیل جایگاه حیات‌بخشی در بافت شهر» به مروری بر مفهوم هویت در شهرسازی، نگاهی به گونه‌های مختلف احیا در بافت‌های شهری و چگونگی مقابله با بحران هویت متمرکز شده است. پوردهیمی و نورتقانی (۱۳۹۲) در مقاله «هویت و مسکن؛ بررسی سازوکار تعامل هویت ساکنین و محیط مسکونی» به بررسی نقش هویت در محیط‌های مسکونی می‌پردازد و هویت ساکنان در محیط‌های مسکونی را از طریق دو معیار قابلیت‌های محیط و شیوه تعاملات ساکنان با محیط مورد بررسی قرار می‌دهد. سجاذزاده (۱۳۹۲) در مقاله «نقش دلبستگی به مکان در هویت‌بخشی به میدان‌های شهری (نمونه موردی: میدان آرامگاه شهر همدان)» به بررسی مفهوم دلبستگی و ابعاد آن، تبیین شاخص‌های دلبستگی به مکان، نقش دلبستگی به مکان در ایجاد مطلوبیت و هویت میدان‌های شهری پرداخته است. گودرزی سروش و گودرزی سروش (۱۳۹۲) در مقاله «بازشناسی مفهوم

هویت در فضای شهری» به بررسی هویت و شناسایی ارکان هویت و هویت کالبدی می‌پردازند و به‌عنوان نمونه خیابان بوعلی سینا همدان را مورد بررسی قرار می‌دهند. نقره‌کار و منان رئیسی (۱۳۹۱) در مقاله «تحقق‌پذیری هویت اسلامی در آثار معماری» به بحث حکمت نظری و عملی در اسلام و چگونگی تحقق هویت اسلامی در آثار معماری می‌پردازند و سه موضوع فهم معمار از عالم هستی، روش و سبک مناسب برای خلق اثر تعالی‌بخش، و درنهایت استعداد و تجربه و خلاقیت وی برای ارائه صورتی متناسب بافهم و درک معمار را سه عاملی می‌دانند که میزان تحقق هویت اسلامی در آثار معماری بسته به کیفیت این سه، متغیر خواهد بود. تقوایی (۱۳۹۱) در مقاله «از سبک تا هویت در معماری» به بررسی هویت و سبک در معماری و همچنین بررسی مؤلفه‌هایی مؤثر در هویت، بررسی هویت با زمان و مکان می‌پردازد. مهدوی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله «هویت معماری؛ تبیین معنای هویت در دوره‌های پیشامدرن، مدرن و فرامدرن» با روش تحلیلی - مقایسه‌ای دست به تحلیل جایگاه این مفهوم در دوره‌های پیشامدرن، مدرن و فرامدرن پرداخته است؛ و نظریات اندیشمندان تأثیرگذار جهان معماری را در رابطه با هویت مورد بررسی قرار می‌دهد؛ و در انتها بر مبنای مبانی نظری، به تدقیق معنای هویت در ساحت معماری می‌پردازد. اردشیری و معماریان (۱۳۸۹) در کتاب «هویت شهری شیراز» به بررسی هویت در معماری و شهرسازی در شهر شیراز و بر اساس سلسله‌های تاریخی و روند دگرگونی آن‌ها می‌پردازد. بمانیان، غلامی رستم و رحمت‌پناه (۱۳۸۹) در مقاله «عناصر هویت‌ساز در معماری سنتی خانه‌های ایرانی، نمونه موردی خانه رسولیان یزد» به بررسی عناصر هویت‌ساز معماری ایرانی پرداخته و آن‌ها را مورد تحلیل قرار داده است. آتشین بار (۱۳۸۸) در مقاله «تداوم هویت در منظر شهری» با تشریح تعاریف هویت و شهر، ضمن پرداختن به نظریه اخیر «هویت منظر شهری» به بررسی سه فاکتور ابعاد شکلی، ابعاد معنایی، و ابعاد اجتماعی می‌پردازد. قطبی (۱۳۸۷) در مقاله «مفهوم هویت و معماری امروز» به بررسی مفاهیم هویت، هویت در

ای است از صفات و مشخصات که باعث تشخیص یک فرد از افراد دیگر و یا یک شی از اشیای دیگر میگردد. مراد از تعیین هویت، شناسایی و کشف تفاوت اشخاص و اشیای یکدیگر است (بارانی، پازوکی، و کریمی ۱۳۹۴). کریستوفر الکساندر هویت را تجسم کالبدی کیفیت‌های بینام در بناها میداند؛ کیفیت‌هایی که مبنای اصلی حیات و روح هر انسان، شهر، بنا و یا طبیعت بکر هستند؛ اما نمی‌توان نامی بر آنها گذاشت (الکساندر ۱۳۹۰). چنانکه از واژه‌شناسی هویت برآمد؛ انسان مولف و شناسنده‌ی معماری و مولفه‌های تمییزدهنده‌ی بنا، در تبیین هویت معماری موثر می‌باشد. بنابر نظر اندیشمندان، زمان و مکان ظرف حاوی محتوای عالم پدیدار می‌باشند و فعالیت‌های انسانی از جمله معماری او در طول زمان و در مکان معنا می‌یابند (حبیبی ۱۳۸۷). پس به‌عنوان مؤلفه‌های موثر و تمییزدهنده‌ی معماری مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

۳-۲. معماری و هویت

واژه «معماری» در زبان عربی از ریشه «عمر» به معنای عمران و آبادی و آبادانی است و «معمار»، یعنی بسیارآبادکننده. در زبان لاتین واژه architect از دو بخش archi به معنای سر، سرپرست و رئیس و tekton به معنای سازنده میباشد (نقره‌کار ۱۳۸۷). هویت را می‌توان تجلی فرهنگ در محیط دانست؛ زیرا مکان‌ها از انسان معنا می‌گیرند و انسان نیز مجموعه‌ای از باورها و اندیشه‌هاست که فرهنگ او را شکل می‌دهد؛ و نمود و تجلی از فرهنگ انسان را در مکان و محیط می‌توان مشاهده نمود که همان هویت اوست. معمولاً هویت یک اثر معماری را با میزان ایده‌ها و اثرات برگرفته از ویژگی‌های فرهنگی موجود در آن اثر می‌سنجند. این روش با آنکه از یک صحت نسبی برخوردار است؛ اما در برخی موارد، ناکافی و گمراه‌کننده نیز می‌شود. هر گاه برای بررسی هویت آثار معماری در کنار توقع دربرداشتن میراث محیطی فرهنگی، موضوع کارکرد آنها نیز مد نظر قرار گیرد؛ بهتر می‌توان به ارزیابی مسئله پرداخت؛ و آن گاه می‌توان حتی آثاری را با هویت یافت که مستقل از

معماری و بحران هویت در معماری معاصر ایران می‌پردازد؛ سپس هویت را در بازه زمانی پیش‌از مدرن، مدرن و فرامدرن مورد بررسی قرار می‌دهد. کمیلی (۱۳۸۷) در مقاله «شناخت هویت شهری بندرعباس» به بررسی عناصر مؤثر بر هویت شهر بندرعباس بر اساس کالبد، فعالیت، اجتماع، فرهنگ و طبیعت پرداخته است. حجت (۱۳۸۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «هویت انسان‌ساز، انسان هویت‌پرداز» به بررسی رابطه هویت و معماری می‌پردازد. سپس دست به کنکاشی در رابطه با هویت در دو نگاه سنتی و مدرن می‌زند و رمز بی‌هویتی معماری امروز را گذر از هویت واحد الهی به هویت‌های کثیر انسانی می‌یابد. در انتها به نقش آموزش معماری و جایگزین کردن آموزش فطری به‌جای آموزش اقتباسی را برای بازیابی هویت گمشده معماری پیشنهاد می‌دهد.

در میان جمیع پژوهش‌های بررسی شده، نمونه‌ی مشابهی که در محدوده شهرهای شمالی کشور ایران به تجزیه و تحلیل پرداخته باشد؛ یافت نمی‌شود. حال آنکه این خطه، به دلیل برخورداری از مشخصه‌های خاصی در حوزه معماری و شهرسازی، که عمدتاً وابسته به جغرافیا، اقلیم، فرهنگ، و... شکل گرفته‌اند؛ نیاز به بررسی‌های دوچندان دارد. لذا پژوهش حاضر، تلاش دارد تا با تمرکز به این محدوده جغرافیایی، و با انتخاب یکی از شهرهای بزرگ این خطه، وضعیت کنونی معماری معاصر شهر ساری را مورد مطالعه قرار دهد؛ و در نتیجه، راهکارهای تحقیق‌پذیری هویت معماری اسلامی-ایرانی را برای این شهر، به‌عنوان نماینده‌ای از شهرهای شمالی کشور را استخراج نماید.

۳. مبانی نظری

۳-۱. هویت

در فرهنگ فارسی معانی متفاوتی برای هویت ذکر گردیده است. در لغتنامه دهخدا هویت عبارت است از تشخیص؛ و همین معنی میان حکیمان و متکلمان مشهور است. هویت از لفظ «هو» گرفته شده که اشاره به غایب است؛ و آن درباره خدای تعالی اشاره کرده است به کنه ذات او به اعتبار اسما و صفات او... (دهخدا ۱۳۴۴). هویت در واقع مجموعه

آن در اثر انسداد و بحران به وجود می‌آید. پس از ورود مدرنیته به ایران تقابل دو معیار سنجش سنتی و مدرن بر روی معماری تأثیر گذاشت و جواب‌های متفاوت این دو دیدگاه در مورد چپستی و کیستی معماری بحران هویتی را در ایران و سرزمین‌های مشابه آن ایجاد کرد (ترابی و تقدیری ۱۳۹۴).

۴. روش تحقیق

این پژوهش با دو روش توصیفی تحلیلی و همبستگی انجام می‌پذیرد. روش تحقیق در این پژوهش در مرحله مطالعات پیشینه، توصیفی تحلیلی است؛ و اطلاعات پایه و میانی نظری بر اساس روش مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد پیشین مرتبط با حوزه پژوهش استخراج شده‌اند. در ادامه با شناسایی مؤلفه‌های هویت شهری، در سه مقیاس کلان، میانه، و خرد، و تهیه پرسشنامه به‌منظور تدوین راهکارهای تحقق‌پذیری هویت در معماری معاصر شهر ساری، از روش تحقیق همبستگی برای شناخت ارزش مؤلفه‌ها و رابطه اثرگذاری آنها در جهت تحقق هویت در معماری معاصر شهر ساری استفاده گردیده است.

۴-۱. شرح روند پژوهش

مؤلفه‌ها با مطالعه منابع در دسترس - که در بررسی پیشینه پژوهش ذکر شد - تدوین شده‌اند. چارچوب سه مقیاس بر اساس کتاب تحقیق‌پذیری هویت در معماری و شهرسازی (نقره‌کار و علی‌الحسابی، ۱۳۹۶) تعریف شده؛ و مؤلفه‌ها با اقتباس از منابع مقاله، مشاهدات میدانی و مصاحبه با متخصصین بومی، تکمیل شده‌اند.

شهر ساری به نمایندگی از شهرهای شمال کشور، به‌عنوان نمونه موردی مطالعه شد. این شهر، مرکز استان مازندران، و یکی از پرجمعیت‌ترین و بزرگترین شهرهای خطه شمال کشور است. به لحاظ تقسیمات اداری شهرداری، برای این شهر سه منطقه تعریف شده که محلات متعددی در آنها جای دارند. از آنجا که هسته تاریخی این شهر، بخش مرکزی آن است که در طول دوره‌های مختلف، رشد شهر پیرامون این هسته مرکزی توسعه پیدا کرده؛

میراث محیطی و فرهنگی مکان آن آثار باشند. از این رو عوامل دیگری نیز باید در تکوین هویت معماری مداخله داشته باشد تا فقدان چنان مهمی نتواند مهر بی‌هویتی بر موجودیت اثر معماری زند. این عوامل همان‌هایی هستند که تمام آثار والای معماری - چه آنان که از پیشینیان برجای مانده و چه آنها که معاصر هستند؛ و چه آنهایی که با گذشته پیوند دارند؛ و چه آنهایی که فن آوری را همچون نمودی از دنیای امروز و فردا ارائه می‌کنند - به یک اندازه از آنها برخوردارند. این عوامل عبارتند از زیبایی، دانش، اصالت طرح، جوهر طرح. زمان نیز مؤلفه بسیار اساسی اما خارج از کنترل انسان است و هر یک از عوامل فوق خود مقروض زمان هستند. از این رو در جست و جوی هویت در معماری امروز، می‌بایست آن را در ارتباط با زمان حاضر سنجید (کوهی‌فرد ۱۳۹۴). معماری و هویت امری جدانشدنی نیستند. تعریف معماری فاقد هویت، آن است که معماری فاقد نظام کارآمد و منطقی معنایی است و فاقد جوهره و عصاره‌ای است که باعث تمایز آن از دیگر گونه‌های مکانی شود.

۳-۳. بحران هویت در معماری معاصر

«لفظ بحران در اصل یونانی است. به اصطلاح اطباء، منازعت طبیعت با مرض. بحران تغییر حال بیمار است از حالی به حالی، یا بهتر یا بدتر. جدا از بحث ابراز نارضایتی، در واکاوی ریشه‌های شرایط به وجود آمده نیز اظهارات گوناگونی دیده می‌شود. برخی منتقدان علت را در این می‌بینند که در مقابل رویکرد سنتی معماری، معماری معاصر برای خود الزامی به جهت رعایت هنجارها و توجه به پشتیبان‌های فرهنگی نمی‌بیند و معمار معاصر خود را از اندوخته تجربیات گذشتگان بی‌نیاز می‌داند؛ به گونه‌ای که معمار معاصر گرفتار فردگرایی و خودمحوری است و پیوسته در تلاش برای خلق اثری متفاوت و دیگر گونه می‌باشد» (معظمی ۱۳۸۶). تا حدی که می‌توان ادعا کرد؛ در معماری معاصر متفاوت بودن حرف اول را می‌زند. بدیهی است که اصالت دادن به تفاوت، با داشتن هویت پایدار در تضاد قرار خواهد گرفت (حجت ۱۳۸۴). مسئله هویت و پرسش از

مقیاس در دستور کار قرار گرفت:

۱. مقیاس کلان (شهر ساری)

۲. مقیاس میانه (محلات شهر)

۳. مقیاس خرد (تک بناها)

بدین ترتیب، ابتدا به بررسی هویت شهر و چالش‌های آن در مقیاس کلان یعنی شهر ساری، سپس به محلات، و در آخر به تک‌بناها پرداخته می‌شود؛ و راهکارهایی برای آنها پیشنهاد می‌گردد. برای این کار ابتدا آنها را بررسی و هنجارهای هر یک از مولفه‌ها را به دست آورده و با توجه به نوع مولفه با روش‌های پرسشنامه، مشاهده میدانی و مطالعات اسنادی یا مصاحبه با افراد مطلع و یا ذی‌نفوذ در شهر به بررسی آنها اقدام شده است.

عمده محلات تاریخی و باارزش در محدوده بافت تاریخی در مرکزیت شهر قرار دارد. از جمله این محلات تاریخی باارزش، محلات آب انبار نو، امامزاده یحیی، بهرام‌آتر، شکرآباد، بازار روز، نعل‌بندان، کوی قلیچ، کوی اصفهانی، و... هستند. علی‌رغم وجود ارزش‌های هویتی در محلاتی مانند آب انبار نو، امامزاده یحیی، بهرام‌آتر، و... محله‌بندی‌ها، طراحی شهری، و همچنین ساخت‌وسازهای جدید در مقیاس معماری، بدون توجه به ارزش‌های موجود در بافت، طراحی و اجرا گردیده است که این روند مانند بسیاری از محلات ارزشمند شهرهای دیگر کشور، بافت را دچار بحران بی‌هویتی نموده است. به منظور مطالعه موضوع پژوهش در این نمونه‌موردی، شناخت هویت این شهر و عوامل سازنده بحران هویت در آن با تعریف سه

ابزارهای پژوهش	شیوه پژوهش	روش پژوهش
بررسی طرح‌های ارائه شده، اطلاعات موجود از شهر، برنامه‌های جامع و تفصیلی ساری	شیوه بررسی اسنادی	روش تحقیق اکتشافی - تحلیلی
پرسشنامه و مصاحبه با گروه‌های هدف	شیوه پیمایش میدانی	
مشاهده مستقیم شهر و برداشت اطلاعات لازم		

جدول ۱. روش پژوهش در بررسی میدانی شهر ساری (مأخذ: نگارندگان)

۵-۱. مولفه‌های هویت شهری در مقیاس کلان

به‌منظور بررسی هویت شهری در مقیاس کلان - که در این پژوهش منظور از این مقیاس، شهر ساری است - شناسایی عوامل اصلی هویت ساز یک شهر گام نخست است که شامل عوامل کالبدی، غیرکالبدی، و عنصر زمان می‌باشد. بر هر یک از این عوامل، هنجارهایی مترتب است که در جدول آورده شده‌اند.

۵. مؤلفه‌های هویت شهری

در این پژوهش با توجه به موضوع مورد بحث و اهمیت حوزه معماری در مقوله بررسی هویت شهر، به پارامترهای موثر بر هویت شهر در حوزه معماری پرداخته شده است. لازم به ذکر است که با هدف تعمیق نتایج حاصله از پژوهش، تمرکز اصلی بر مباحث کالبدی معطوف شده و برای آنها، نسبت به موارد فرهنگی و اجتماعی برتری در نظر گرفته شده است. با هدف بسط و تشریح بهتر، مواردی که در هر مرحله مطالعات میدانی و در ارتباط با هر یک از شیوه‌ها باید مورد بررسی قرار گیرند؛ به تفصیل و جداگانه توصیف شده است.

عناصر هویت شهری در مقیاس کلان (شهر)	هنجارهای مترتب بر عناصر (در فرآیند شکلگیری هویت شهری)
استخوان‌بندی فضایی-کالبدی شهر	وجود استخوان‌بندی اصلی در شهر و اهمیت عملکردی و نمادین آن در پهنه شهر
عناصر شاخص ادراکی شهر	برجسته و قابل تشخیص بودن عناصر شاخص ادراکی در شهر در ذهن شهروندان
(دروازه‌ها، نشانه‌ها، مرزها، محلات و حوزه‌ها)	قابل تشخیص بودن پهنه‌ها، محلات و مناطق مختلف شهر در پهنه شهر
جایگاه محلات در پهنه جغرافیایی شهر	جلوگیری از از بین رفتن بافت سنتی واجد هویت در شهر با بهسازی و نوسازی آن
بافت سنتی و واجد هویت	وجود ویژگی‌هایی که محلات مختلف را از یکدیگر متمایز و قابل تشخیص نماید.
ویژگی‌های خاص و متمایزکننده کالبدی محلات	وجود عناصر یا ویژگی‌های خاصی در معماری شهر که توسط افراد قابل شناخت باشد.
عناصر یا ویژگی‌های خاص و مشترک معماری	تعامل منطقی، معنادار و قابل تشخیص شهر با بستر طبیعی
بستر طبیعی قرارگیری شهر	اش در ابعاد بصری، عملکردی، فعالیتی، و نمادین
عناصر شاخص طبیعی درون شهر	حضور عناصر شاخص طبیعی و احراز اهمیت نمادین و عملکردی این عناصر در پهنه شهری
استقلال سیاسی و اداری شهر	وجود استقلال سیاسی و اداری شهر می‌تواند به تقویت هویت شهر کمک کند.
چشم‌اندازهای (vision) تدوین شده برای شهر	وجود چشم‌اندازی مشخص برای آینده شهر و آگاهی شهروندان از این چشم‌انداز
ویژگی‌های فرهنگی، قومی، نژادی، اجتماعی	آگاهی مردم از ویژگی‌های قومی، فرهنگی، اجتماعی، و نژادی جامعه شهر خود
کانون‌های عملکردی و فعالیتی خاص	وجود کانون‌های عملکردی و فعالیتی خاص در سطح شهر و تشخیص این کانون‌ها در اذهان شهروندان
مشارکت شهروندان در ساخت و اداره شهر	حضور و مشارکت بارز و معنادار شهروندان در ساخت و اداره شهر
دلبستگی به شهر	وجود میزانی از دلبستگی به شهر در شهروندان
مراسم خاص هنری، فرهنگی، مذهبی، و اجتماعی جمعی	وجود مراسم خاص هنری، فرهنگی، مذهبی و اجتماعی جمعی در طول زمان باعث ایجاد روایت مکان می‌شود؛ و فرایند هویت‌سازی را تسهیل می‌کند.
آداب و رسوم خاص در جامعه شهری	پررنگ شدن آداب و رسوم خاص در جامعه باعث ایجاد روایت مکان می‌شود.
ارتباطات اجتماعی، فرهنگی، و عملکردی محلات	وجود خوداتکایی و استقلال نسبی محلات در ابعاد مختلف در عین وجود ارتباطات فرهنگی و اجتماعی در عرصه شهر
روند شکل‌گیری، پیدایش، و رشد شهر	وجود آگاهی عمومی در شهروندان از روند پیدایش، شکل‌گیری و رشد شهر در بستر زمان
خاطره	وجود خاطرات جمعی در شهر و آگاهی مردم از آن
پیشینه تاریخی	وجود پیشینه تاریخی خاصی در ساخت شهر

جدول ۲. مولفه‌های هویت شهر در مقیاس کلان (مأخذ: نگارندگان؛ با اقتباس از منابع مورد مطالعه)

یک از این عوامل دارای عناصری هستند و برای شناسایی عوامل هویت‌دهنده در این پژوهش، با ارائه پرسشنامه و مصاحبه با ساکنین محلات در بافت‌های قدیم، بافت‌های میانه و بافت‌های جدید شهر ساری عوامل هویت‌دهنده به محلات، به صورت کلی شناسایی شده‌اند.

۵-۲. مولفه‌های هویت شهری در مقیاس میانه
برای بررسی هویت شهری در مقیاس میانه - که در این پژوهش، منظور محلات ساری است - نیاز به شناسایی عوامل اصلی هویت ساز یک محله می‌باشد که عبارتند از عوامل کالبدی، عوامل غیرکالبدی، و عنصر زمان. هر

۳-۵. مولفه‌های هویت شهری در مقیاس خرد
 برای بررسی هویت شهری در مقیاس خرد (تک بناها) ضروری است که عناصر و مولفه‌های هویت‌دهنده به بناها شناسایی شوند. بدین منظور، دیدگاه کارشناسان معماری نیز، مورد ارزیابی قرار گرفته و نتایج آن با دیدگاه مردم شهر نسبت به این عوامل، بررسی و مقایسه شده است. خروجی این فرآیند، به شناسایی عوامل ایجادکننده بحران هویت در معماری معاصر امروزی شهر ساری رهنمون شده و امکان ارائه راهکارهایی برای مقابله با آنها، میسر شده است.

عناصر و مولفه‌های شکل‌دهنده هویت در معماری در مقیاس خرد (تک‌بناها)	هنجارهای مترتب بر عناصر و مولفه‌ها (در فرایند شکل‌گیری هویت بنا)
وحدت و کثرت	درک هر عنصر به صورت جز و یا به صورت ترکیبی از یک کل واحد
تداوم	حس ریشه‌داری در گذشته و الگو برداری از آن در جهت خلق اثر بدیع
خلاقیت و نوآوری	ایجاد خلاقیت و نوآوری در اثر
بیان روح زمانه	عناصر به نحوی متناسب با زمانه امروزی باشد
انطباق با فرهنگ (سازگاری)	طرح متناسب با فرهنگ امروزی
انطباق با اقلیم	همسازی بنا با اصول اقلیمی مانند باد، تابش، باران
انطباق با بافت و زمینه (خوانایی)	طرح متناسب با زمینه و بافت منطقه
انطباق با نیازهای انسان	متناسب نیازهای انسان
انطباق فرم و عملکرد (شفافیت)	فرم گویای عملکرد باشد
انطباق با مصالح و فناوری بومی	همخوانی مصالح با فناوری بومی
انعطاف‌پذیری (قابلیت شخصی‌سازی)	قابلیت تغییر بنا و فضاها
پرهیز از بیهودگی	پرهیز از اسراف و و کارهای بیهوده
خودبسندگی	استفاده از مصالح بومی
مردم‌واری	رعایت تناسبات انسانی
درون‌گرایی - برون‌گرایی	ایجاد فضایی برای تمرکز و تجمع برای همزیستی درون و بیرون
نظم و بی‌نظمی	استفاده از اصول ساده هندسه در بنا به‌عنوان متحدکننده جز و کل

عناصر هویت شهری در مقیاس میانی (محله)	هنجارهای مترتب بر عناصر (در فرایند شکل‌گیری هویت محله)	
استخوان‌بندی درونی محلات	وجود تشخص کارکردی، فعالیتی و نمادین استخوان‌بندی اصلی محله	کابندی (مصنوع)
فضای برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و نمادین در محلات	وجود فضاهایی برای انجام مراسم نمادین و فرهنگی در مرکز محله	
الگوهای حرکتی	تفکیک شبکه پیاده و سواره در محلات و طراحی بر محور پیاده سبز	
حفظ بافت سنتی محله	پیوستگی کالبدی میان کالبد قدیم و جدید	
بناهای سنتی و واجد ارزش تاریخی و هویتی	حفظ بناهای سنتی و واجد ارزش تاریخی و هویتی به عنوان میراثی برای آیندگان	
همسازی فضاهای محله با اقلیم منطقه	مشهور بودن تاثیر ویژگی‌های طبیعی و اقلیمی منطقه در فضاها و عناصر مختلف محله و استفاده از عناصر طبیعی همساز با اقلیم در فضاهای محله	کابندی (طبیعی)
تعامل و مشارکت ساکنان محله	وجود سطحی از حضور و مشارکت شهروندان در ساخت و نگهداری و اداره محله	کابندی غیر اقتصادی و عمکردی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی)
دلبستگی به محله	وجود میزانی از دلبستگی به محله در شهروندان	
فضاهای دارای خاطره جمعی	حفظ فضاهای دارای خاطره جمعی	
نام‌ها و اسامی با سابقه معابر و مکان‌های محله	حفظ و تقویت نام‌ها و اسامی با سابقه مکان‌ها و معابر در محله جهت تقویت نشانه‌های ذهنی شهروندان	زمان
سابقه سکونت	میزان سکونت در محله	
نمادها و مکان‌های خاطره‌انگیز	وجود عناصر و مکان‌های خاطره‌انگیز منجر به حفظ هویت محله	
آینده‌نگری	پیش‌بینی رشد کالبدی، اجتماعی، و... محله	

جدول ۳. مولفه‌های هویت شهر در مقیاس میانه (مأخذ: نگارندگان؛ با اقتباس از منابع مورد مطالعه)

(۱۹۹۸) در مورد متغیرهایی با تعداد سوالات اندک مقدار ۰/۶ را به‌عنوان سرحد ضریب آلفای کرونیخ معرفی کرده اند؛ و پایایی ترکیبی باید بیش از ۰/۷ و ضرایب بارهای عاملی باید بیش از ۰/۴ باشد تا بتوان گفت مدل از پایایی مناسبی برخوردار است (داوری و رضازاده ۱۳۹۶).

۶-۱-۱-۱ پایایی

برای بررسی پایایی مدل‌های اندازه‌گیری معیارهای ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونیخ و پایایی ترکیبی به شرح ذیل محاسبه شده است.

توازن در تنوع و یکنواختی	قرابتی موزون بین تنوع در بناها و عدم یکنواختی محض
مرکزیت	وجود عنصری به‌عنوان مرکز ثقل بنا مانند حوض در حیاط مرکزی خانه
تعادل	وجود تعادل در نما و احجام
تنوع	ایجاد تنوع با بازی نور و سایه، گیاه، و...
هماهنگی با طبیعت	ارتباط با طبیعت و وجود فضای سبز
محرمت و مشرفیت	رعایت سلسله‌مراتب فضایی در بنا و حفظ حریم و حرم اشخاص خانواده
خلوت	فضای تامین آسایش روحی خانواده

جدول ۴. مولفه‌های هویت شهر در مقیاس خرد (مأخذ: نگارندگان؛ با اقتباس از منابع مورد مطالعه)

۶-۱-۱-۱-۱-۱ پایایی

پایایی هر یک از گویه‌ها به مقدار بارهای عاملی هر یک از متغیرهای مشاهده شده، اشاره دارد و برای مشخص کردن این که شاخص‌های اندازه‌گیری (متغیرهای مشاهده شده) تا چه اندازه برای سنجش متغیرهای پنهان قابل قبول هستند؛ مورد استفاده قرار گرفته و حداقل مقدار قابل قبول آن ۰/۳ و بارهای عاملی ۰/۴ سطح معناداری متوسط را نشان می‌دهد. در تحلیل‌های عاملی تاییدی، مقادیر بارهای عاملی بالاتر از ۰/۵ نشانگر سطح معناداری قوی و همبستگی زیاد بین متغیرهای مشاهده‌شده و عامل بوده و نیز بیانگر آن است که سازه به خوبی تعریف شده است (داوری و رضازاده ۱۳۹۶).

در این پژوهش، فرض بر این است که مؤلفه‌هایی در حوزه‌های معماری، محله، و شهر، وجود دارد که می‌توان با بهره‌گیری از آن در مقیاس‌های مختلف، در راستای تحقق‌پذیری هویت در معماری معاصر شهر ساری گام برداشت. لذا سه متغیر هویت بناهای معاصر، هویت محله، و شهر، به‌عنوان سه متغیر وابسته ارزیابی شدند؛ و مؤلفه‌های مستقل در قالب سه مقیاس کلان، میانه، و خرد به‌عنوان متغیرهای مستقل بررسی و میزان اثرگذاری آن بر هویت بنا، محله، و شهر مورد سنجش قرار گرفت. در سوال‌های مربوط به پرسشنامه که قابلیت سنجش داده‌های استنباطی در آن میسر است؛ ارزیابی شده است. داده‌های هویت شهر شامل ۱۰ سوال، داده‌های هویت محله شامل ۸ سوال، و داده‌های هویت بناهای معاصر شامل ۲۲ سوال مطرح شده در پرسشنامه می‌باشد. در این قسمت از پژوهش بارهای عاملی متغیرهای پژوهش بر روی آنها نمایش داده شده است.

۶. یافته‌های تحقیق

پس از استخراج مؤلفه‌ها در سه سطح کلان، میانه، و خرد، اطلاعات به دست آمده از روش‌های مشاهده میدانی، مصاحبه با افراد مطلع در سطح شهر، و بررسی نتایج حاصل از پرسشنامه، در فرآیند پژوهش، تجزیه و تحلیل شده‌اند. پرسشنامه تهیه شده - که جهت اخذ تأیید روایی به تایید اساتید رسیده بود- در تمامی نقاط شهر در اختیار ۲۷۴ نفر از مردم شهر قرار داده شده است. اطلاعات جامعه آماری پاسخ‌دهندگان به پژوهش، به شرح زیر است. برای ارزیابی میزان فهم شهروندان از سؤالات پرسشنامه در نمونه‌گیری از روایی محتوا، استفاده گردیده و پرسشنامه از روایی مطلوب برخوردار بوده است. لازم به توضیح است که علاوه بر متخصصین، پرسشنامه از لحاظ قابل فهم بودن در اختیار گروهی از اهالی نیز قرار گرفت؛ تا از قابل فهم بودن کلیه سؤالات اطمینان حاصل شود. سپس ابزار نهایی در اختیار پاسخگویان قرار گرفت. افزون بر آن، پژوهشگران در هنگام مراجعه به جامعه آماری برای تکمیل پرسشنامه، به پرسش‌های احتمالی و ابهامات آنها، پاسخ داده‌اند.

۶-۱-۱-۱-۱-۱ تحلیل یافته‌های پژوهشی با آمار استنباطی

۶-۱-۱-۱-۱-۱-۱ برازش مدل‌های اندازه‌گیری

برای بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، از روایی و پایایی شاخص استفاده می‌شود که روایی پرسشنامه به تایید اساتید رسیده است. پایایی شاخص با سه معیار آلفای کرونیخ، پایایی ترکیبی و ضرایب بارهای عاملی مورد سنجش قرار گرفت. به این صورت که موس و همکاران

و گویه ۷، ۸، ۱۶، و ۱۷ (متناسب با نیازهای امروزی، فرم گویای عملکرد، تنوع و عدم یکنواختی در بنا، و مرکزیت) از هویت بنا به دلیل بار عاملی ضعیف از سوالات پژوهش حذف شده‌اند.

PLS Quality Criteria Overview

	AVE	Composite Reliability
H.bana	0.280751	0.871090
H.mahale	0.371498	0.759438
H.shahr	0.343127	0.816836

جدول ۶. جدول پایایی ترکیبی با حذف بار عاملی ضعیف (مأخذ: نگارندگان)

همانطور که مشاهده می‌شود؛ در اینجا شاخص CR در آیتم هویت محله به ۰.۷۵ رسیده است که نشان از پایایی ترکیبی مناسب پرسشنامه است.

۶-۱-۲. برآزش مدل ساختاری

مدل ساختاری مدلی است که در آن روابط بین متغیرهای مکنون (مستقل یا برونزا) و وابسته (درونزا) مورد توجه قرار می‌گیرد. معیارهای آزمون مدل ساختاری شامل ضریب معناداری Z

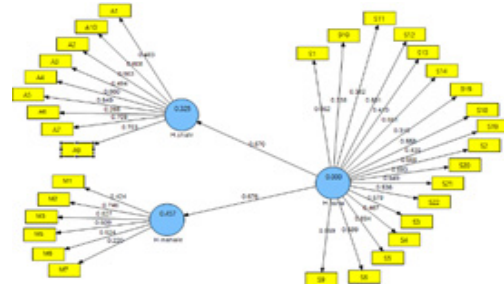
(T- Value)، معیار R Square یا R^2 ، و شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2) می‌باشد (محسنین و اسفیدانی ۱۳۹۳).

۶-۱-۲-۱. ضریب معناداری (Z) (T- Value)

برآزش مدل ساختاری با استفاده از ضرایب Z به این صورت است که این ضرایب باید از ۱/۹۶ بیشتر باشد تا بتوان در سطح اطمینان ۹٪ معنادار بودن آنها را تایید نمود. ضرایب معناداری Z برای تمامی آیت‌ها از ۱/۹۶ بیشتر است که این امر معنادار بودن تمامی روابط را در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید می‌کند.

همان طور که مشاهده می‌شود ضریب معناداری بین هویت بنا با هویت شهر ۱۴،۷۹۶ و بین هویت بنا با هویت محله ۲۴،۵۱۹ و نشان از ضریب معناداری خیلی قوی بین متغیرهای پژوهش می‌باشد. بین تمامی سوالات پرسشنامه با متغیرهای آنها (هویت شهر-محله-بنا) ضریب معناداری بالای ۱،۹۶ برقرار است که نشان از تایید سوالات در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌باشد.

همان طور که مشاهده می‌شود پس از آزمون مدل و خروجی نرم‌افزار PLS، ضریب بار عاملی گویه ۸ (آداب و رسوم مردم ساری) از هویت شهر و گویه ۴ (تخریب بناهای سنتی) و گویه ۸ (خاطره از محله) در هویت محله

تصویر ۱. بار عاملی متغیرهای پژوهش با حذف بار عاملی ضعیف (مأخذ: نگارندگان)

۶-۱-۱-۱-۲. آلفای کرونباخ

آلفای کرونباخ پرسشنامه جهت پایایی پرسشنامه به شرح ذیل محاسبه شده است.

Cronbachs Alpha

	Cronbachs Alpha
H.bana	0.845719
H.mahale	0.656937
H.shahr	0.747895

جدول ۵. آلفای کرونباخ با حذف بار عاملی ضعیف (مأخذ: نگارندگان)

همانطور که در جدول مشاهده می‌شود؛ همه ی متغیرها دارای آلفای بالای ۰/۷ می‌باشند؛ بجز بعد هویت محله که دارای پایایی مناسبی نیست.

۶-۱-۱-۱-۳. پایایی ترکیبی (CR)

پایایی ترکیبی در نمونه‌سازی معادلات ساختاری معیار بهتری از آلفای کرونباخ به شمار می‌رود؛ زیرا در محاسبه ضریب آلفای کرونباخ در مورد هر سازه، تمامی شاخص‌ها با اهمیت مساوی در محاسبات وارد می‌شوند؛ درحالی‌که برای محاسبه CR شاخص‌ها با بار عاملی بیشتر اهمیت زیادی دارند و باعث می‌شود که مقادیر CR سازه‌ها معیار واقعیت و دقیقتری نسبت به آلفای کرونباخ آنها باشد (محمد بیگی و همکاران ۱۳۹۳). قابلیت اطمینان ترکیبی باید بیشتر از ۰/۷ باشد تا سازه‌ها قابل اطمینان باشد (سپاسی، رجب‌زاده، و رضایت ۱۳۹۵).

۶-۱-۳. برازش مدل کلی

معیار نکویی برازش (GOF) مربوط به بخش کلی معادلات ساختاری است که پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید که توسط تنه‌هاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید و طبق فرمول زیر محاسبه می‌شود. سه مقدار $0/01$ ، $0/25$ و $0/36$ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی نمودند (طباطبایی و لسانی، ۱۳۹۵).

مقدار اشتراک (Communality)	سازه‌ها
۰,۳۴	هویت شهر
۰,۳۷	هویت محله
۰,۲۸	هویت بنا
۰,۳۳	میانگین مقادیر اشتراکی (Communality)
۰,۳۹	میانگین R^2
۰/۳۵	GOF

جدول ۹. برازش مدل کلی (مأخذ: نگارندگان)

با توجه به جدول و اعداد حاصل از محاسبه شده $0/35$ نشان دهنده برازش کلی قوی مدل می‌باشد.

۶-۲. جمع بندی هویت در مقیاس شهر ساری

در بررسی هویت شهر ساری به بررسی مولفه‌های کالبدی مصنوع و طبیعی، عوامل غیرکالبدی مانند عوامل فرهنگی، اجتماعی موثر بر هویت شهر و عنصر زمان پرداخته شده است و از آنجا که هر یک از این مولفه‌ها دارای عناصری بود؛ عناصر سازنده این مولفه‌ها و هنجارهای مرتبط با آنها نیز بررسی شده است. در جدول ذیل، جمع‌بندی نتایج حاصل از تحلیل‌ها و تاثیر آنها بر هویت شهر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

R Square

	R Square
H.bana	
H.mahale	0.457063
H.shahr	0.325405

جدول ۷. معیار R Square یا R^2 (مأخذ: نگارندگان)

۶-۱-۲. معیار R Square یا R^2

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش ضرایب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درونزای (وابسته ی) مدل است. R^2 معیاری است که نشان از تاثیر متغیرهای برونزا بر یک متغیر درونزا دارد و سه مقدار $0/19$ ، $0/33$ و $0/67$ برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته میشود و در صورتی که در یک مدل، یک سازه درونزا توسط یک یا دو سازه-ی برونزا تحت تاثیر قرار بگیرد، مقدار R^2 از $0/33$ به بالا نشان از قوت رابطه بین آن سازه و سازه ی درونزا است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

با توجه به جدول بالا مقادیر R^2 در دو متغیر در بازه متوسط و متوسط رو به بالا قرار دارد. بنابراین برازش مدل با توجه R^2 خوب برآورد میشود.

۶-۱-۳. شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2)

این معیار که توسط استون و گیزر (۱۹۷۵) معرفی شد؛ قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. هنسler و همکاران (۲۰۰۹) در مورد شدت قدرت پیش‌بینی مدل سه عدد $0/02$ ، $0/15$ ، $0/35$ را تعیین نموده‌اند (رضازاده، و داوری، ۱۳۹۲) همان طور که در جدول مشخص است؛ شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2) برای هویت شهر متوسط رو به پایین و هویت محله متوسط می‌باشد.

Construct Crossvalidated Redundancy

Total	SSO	SSE	1-SSE/SSO
H.mahale	1644.000000	1382.751454	0.158910
H.shahr	2466.000000	2201.694738	0.107180

جدول ۸. شاخص ارتباط پیش بین (مأخذ: نگارندگان)

تأثیر بر هویت شهر	نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه ها		عناصر هویت شهری در مقیاس کلان (شهر)	
	مثبت	منفی		
*		شهر دارای استخوانبندی قابل تشخیص و انسجام‌دهنده‌ای می‌باشد.	استخوان‌بندی فضایی - کالبدی شهر	کالبدی (مصنوع)
*		بافت قدیم و مرکزی شهر شامل بیشترین عوامل هویت‌ساز شهر ساری می‌باشد و اکثر نشانه‌ها و محل‌های قابل ادراک مردم در آن محدوده است.	عناصر شاخص ادراکی شهر (دروازه‌ها، نشانه‌ها، مرزها، محلات و حوزه‌ها)	
*		عدم قرارگیری عناصر و نشانه‌های شاخص و... شهر ساری به جز در حوالی بافت قدیم و رود تجن، نشان از عدم توسعه درست شهری برای خلق عناصر و نشانه‌هایی در نقطه‌های دیگر شهر در ذهن مردم است.	جایگاه محلات در پهنه جغرافیایی شهر	
*		جایگاه محلات در سطح شهر به خوبی قابل تشخیص و تمیز است.	بافت سنتی و واجد هویت	
*		بافت سنتی شهر ساری بیشترین تأثیر را در حفظ هویت شهر ساری داشته است.	عدم حفظ بافت سنتی از دیدگاه مردم، بیشترین تأثیر را در از بین بردن بافت کالبدی دارای هویت شهر ساری داشته است.	
*		بر خلاف معماری سنتی، امروزه با یکسان‌سازی بافت محلات و تبدیل خانه‌ها به بناهای آپارتمانی باعث از بین رفتن هویت کالبدی محلات شده است.	ویژگی‌های خاص و متمایزکننده کالبدی محلات	
*		عناصری چون ایوان، غلامگرد، بام شبیدار و... و ویژگی‌هایی چون استفاده از مصالح بومی مانند چوب، ارتباط با زمین، داشتن فضاهای متفاوت و... از ویژگی‌های معماری سنتی شهر ساری می‌باشد.	عناصر یا ویژگی‌های خاص و مشترک معماری	
*		عدم استفاده از ویژگی‌ها و عناصر خاص معماری شهر ساری در ساختمان‌های معاصر، موجب از بین رفتن هویت شهر ساری شده است.		
*		شهر ساری در کناره بستر طبیعی رود تجن شکل گرفته است.	بستر طبیعی قرارگیری شهر	کالبدی (طبیعی)
*		رود تجن و فضاهای سبز شهری به عنوان عناصر شاخص طبیعی نقش مثبتی در هویت شهر دارند.	عناصر شاخص طبیعی درون شهر	
*		پارک‌های جنگلی شهید زارع یا سمسکنده و رود تجن به عنوان عناصر شاخص ادراکی از دیدگاه مردم بودند.		
*		شهر ساری به سبب مرکز استان بودن دارای استقلال سیاسی و اداری و دارای نمایندگانی در مجلس شورای اسلامی می‌باشد.	استقلال سیاسی و اداری شهر	غیر کالبدی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و عملکردی)
*		شهر ساری دارای چشم‌اندازهایی برای رشد خود می‌باشد؛ مانند افق ۱۴۰۵ و... که نقش موثری در آینده شهر دارد.	چشم‌اندازهای (Vision) تدوین شده برای شهر	
*		آگاهی مردم از انواع قومیت‌ها و ویژگی‌های فرهنگی و نژادی آنها، در سطح کمی است.	ویژگی‌های فرهنگی، قومی، نژادی، اجتماعی	
*		کانون‌های تجاری، تفریحی، مذهبی و تفریحی در سطح شهر مشخص هستند.	کانون‌های عملکردی و فعالیتی خاص	
*		رضایت مردم از این کانون‌ها در مقیاس شهری در سطح پایینی قرار دارد.		
*		مشارکت مردم در ساخت و اداره شهر در سطح پایینی قرار دارد.	مشارکت شهروندان در ساخت و اداره شهر	
*		سطح بالایی از دل‌بستگی به شهر در مردم ساری مشاهده می‌شود.	دل‌بستگی به شهر	
*		رضایت مردم از مراسم مذهبی برگزار شده در سطح شهر، در سطح بالایی بود.	مراسم خاص هنری، فرهنگی، مذهبی و اجتماعی جمعی	
*		رضایت مردم از مراسم فرهنگی و اجتماعی برگزار شده در سطح شهر، در سطح پایینی بود.		
*		شهر ساری دارای فرهنگ بومی و آداب و رسوم خاص ساری‌ها می‌باشد.	آداب و رسوم خاص در جامعه شهری	
*		از دیدگاه مردم این آداب و رسوم در جامعه امروزی رو به فراموشی سپرده شده است.		
*		محلات مختلف به سبب وجود عملکردهای مختلف مانند مسجد جامع در یک محله یا فضای خاص در محله دیگر با یکدیگر در ارتباطند.	ارتباطات اجتماعی، فرهنگی و عملکردی محلات	

زمان	روند شکل‌گیری، پیدایش و رشد شهر	شهروندان آگاهی کمی از تاریخچه و شکل‌گیری و رشد شهر دارند.	*
	خاطره	شهروندان نسبت به محله خود و یا مراسم مذهبی برگزار شده در سطح شهر خاطرات زیادی دارند.	*
	پیشینه تاریخی	شهر دارای پیشینه تاریخی و روند شکل‌گیری مشخصی در طول تاریخ می‌باشد.	*

جدول ۱۰. جمع بندی هویت در شهر ساری (مأخذ: نگارندگان)

عناصر زمان پرداخته شده و در این مقیاس نیز، هریک از هنجارهای مرتبط با عوامل مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در جدول جمع‌بندی نتایج حاصل از تحلیل‌ها و تاثیر آنها بر هویت محله بررسی شده است.

۳-۶. جمع بندی هویت در مقیاس محلات شهر ساری

به طور کلی در بررسی هویت محلات ساری به بررسی مولفه‌های کالبدی مصنوع و طبیعی، عوامل غیرکالبدی مانند عوامل فرهنگی، اجتماعی موثر بر هویت شهر و

تاثیر بر هویت محله	نتایج حاصل از تحلیل پرسشنامه‌ها		عناصر هویت شهری در مقیاس میانه (محله)	
	مثبت	منفی		
*		استخوان‌بندی منسجم و قابل تشخیصی در اکثر محلات شهر ساری وجود دارد.	استخوان‌بندی درونی محلات	کالبدی (مصنوع)
*		فضای مجزایی در اکثر محلات برای برگزاری فعالیت‌ها در مقیاس محلات وجود ندارد.	فضای برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و نمادین در محلات	
*		مردم از مسیرهای سواره و پیاده محله خود رضایت نسبی ندارند و بیشترین عدم رضایت در منطقه ۱ و بیشترین رضایت در منطقه ۲ می‌باشد.	الگوهای حرکتی	
*		اکثر مردم اعتقاد دارند که بافت سنتی محله باعث هویت بخشی به محله می‌شود که متأسفانه این بافت سنتی در گذر زمان تخریب شده است.	حفظ بافت سنتی محله	
*		به اعتقاد مردم کالبد جدید با کالبد سنتی و بافت قدیم همخوانی ندارد.		
*		از دیدگاه مردم هویت محلات با تخریب بافت سنتی به میزان زیادی از بین رفته است.	همسازی فضاهای محله با اقلیم منطقه	کالبدی (طبیعی)
*		معماری معاصر و بناهای جدید از دیدگاه مردم با اقلیم شهر ساری همخوانی ندارد.	تعامل و مشارکت ساکنان محله	غیر کالبدی (فرهنگی، اجتماعی، عملکردی، اقتصادی)
*		دلبستگی به محله در محله‌های شهر ساری در سطح مناسبی قرار دارد.	دلبستگی به محله	
*		مردم از محله خود و فضاهای آن خاطره‌های جمعی دارند.	فضاهای دارای خاطره جمعی	
*		در اسامی محله‌ها و خیابان‌ها از اسامی با سابقه قدیم استفاده شده است.	نام‌ها و اسامی با سابقه معابر و مکان‌های محله	
*		مکان‌های خاطره‌انگیز مردم شهر اکثراً در فضاهای باز و بازی‌های کودکی و یا مراسم مذهبی و اعیاد در حسینیه و مساجد محل خلاصه می‌شود.	نمادها و مکان‌های خاطره‌انگیز	زمان
*		وجود طرح‌های فرادست و افق‌های آینده جهت خدمات‌رسانی و پیشرفت محلات نشان از آینده‌نگری در میان مسئولان شهر است.	آینده‌نگری	

جدول ۱۱. جمع بندی هویت در محله‌های شهر ساری (مأخذ: نگارندگان)

۶-۴. تجزیه و تحلیل مولفه‌های هویت در مقیاس

بناهای معاصر شهر ساری

خود عاملی بر ایجاد بحران در معماری معاصر می‌باشد. در جدول ذیل، تجزیه و تحلیل این عوامل به تصویر کشیده شده است.

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که سطح پایینی از رعایت مولفه‌های هویت در بناهای معاصر دیده می‌شود و این

ردیف	مولفه‌های هویت	نتایج پرسشنامه‌ها	تأثیر بر هویت	
			مثبت	منفی
۱	تداوم	۷۴٫۱٪ مردم ساری بر این باورند که معماری معاصر برگرفته از معماری گذشته و سنتی قدیم نیست. بدین ترتیب ساختمانی که در شهر ساری ساخته می‌شود را به راحتی می‌توان در شهری مانند شیراز ساخت و این نقطه آغازی در ایجاد بحران هویت در معماری معاصر می‌باشد.	*	
۲	درون‌گرایی - برون‌گرایی	۷۳٫۷٪ مردم بر این باورند در معماری معاصر از مفهوم درون‌گرایی - برون‌گرایی گذشته استفاده نمی‌شود و این نشان می‌دهد ساختمان‌های معاصر با تبدیل به حالت آپارتمان‌نشینی دیگر حالت برون‌گرایی معماری سنتی قبل را ندارد.	*	
۳	هماهنگی با طبیعت	معماری شهر ساری با اقلیم معتدل و مرطوب به شدت به طبیعت و ارتباط با طبیعت نیازمند است که از دیدگاه مردم خانه‌های معاصر ارتباط کمی با طبیعت دارد.	*	
۴	خلوت	از دیدگاه مردم در بناهای معاصر فضای خلوت به معنی تأمین آسایش روحی برای اعضای خانواده در سطح کم و بسیار کمی وجود دارد.	*	
۵	پرهیز از بیهودگی	از دیدگاه مردم در بناهای معاصر پرهیز از اسراف و عدم تجمل‌گرایی مشاهده نمی‌شود که این با اصول معماری ایرانی همخوانی ندارد.	*	
۶	خودبستگی	از دیدگاه مردم در معماری امروزی از مصالح بومی استفاده نمی‌شود.	*	
۷	انطباق با اقلیم	از دیدگاه مردم بناهای معاصر با اقلیم امروزی همخوانی ندارد.	*	
۸	انطباق با فناوری بومی	از دیدگاه مردم در معماری معاصر از فناوری بومی استفاده نمی‌شود.	*	
۹	مرکزیت	بنا به دیدگاه مردم فضایی به عنوان مرکز ثقل بنا مانند حیاط مرکزی و یا نشیمن و ... برای جمع شدن اعضای خانواده به دور یکدیگر در سطح کم و بسیار کمی دیده می‌شود.	*	
۱۰	انطباق بافت و زمینه (خوانایی)	در معماری امروزی ساختمان‌ها با بسترشان همخوانی کم و بسیار کمی دارند.	*	
۱۱	وحدت و کثرت	بنا به دیدگاه شهروندان در نمای ساختمان‌های امروزی وحدتی مشاهده نمی‌شود.	*	
۱۲	نظم و بینظمی	از دیدگاه مردم در ساختمان‌های معاصر از اصول ساده هندسی به میزان کمی استفاده می‌شود.	*	
۱۳	تنوع	در معماری معاصر بازی نور و سایه و تنوع در بنا در سطح کمی قرار دارد.	*	
۱۴	مردم‌واری	در معماری معاصر رعایت تناسب انسانی مشاهده نمی‌شود.	*	
۱۵	انطباق فرم و عملکرد (شفافیت)	بنا به دیدگاه مردم در معماری معاصر انطباق فرم ساختمان‌ها با عملکردشان در سطح پایینی قرار دارد.	*	
۱۶	محریمیت و مشرفیت	در معماری معاصر رعایت سلسله‌مراتب فضایی در بنا و حفظ حریم اشخاص خانواده در سطح پایینی قرار دارد.	*	
۱۷	انعطاف‌پذیری یا قابلیت شخص‌سازی	از دیدگاه مردم در معماری معاصر قابلیت تغییر بنا پس از ساخت در سطح متوسط رو به پایینی قرار دارد.	*	
۱۸	تعادل	در معماری معاصر تعادلی بین نما و احجام مشاهده نمی‌شود.	*	
۱۹	توازن در تنوع و یکنواختی	در معماری معاصر توازنی بین بناهای یکنواخت و بناهای متنوع مشاهده نمی‌شود.	*	
۲۰	انطباق با فرهنگ (سازگاری)	از دیدگاه مردم بناهای امروزی تا حدود متوسطی مطابق با فرهنگ امروزی ساخته می‌شود.	-	-
۲۱	بیان روح زمانه	از دیدگاه مردم ساختمان‌های امروزی با معماری و شرایط امروزی تا حدودی انطباق دارد.	-	-
۲۲	انطباق با نیازهای انسان	از دیدگاه مردم معماری امروزی تا حدود متوسط رو به بالایی نیازهای انسان امروزی را برطرف می‌کند.	-	-

جدول ۱۲. تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر هویت در معماری معاصر از دیدگاه مردم (مأخذ: نگارندگان)

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مطالعه‌ی حاضر، به منظور تحقق‌پذیری مولفه‌های هویت در سه مقیاس شهر، محله و تک‌بناهای معاصر در شهر ساری با مطالعات اسنادی، پرسشنامه و مصاحبه با افراد مطلع در شهر انجام گرفت. نتایج حاصل از تحلیل مولفه‌ها نشان داد که چه عواملی تاثیر مثبت و چه عواملی تاثیر منفی بر هویت شهر دارند. بدین ترتیب مولفه‌های با تاثیر منفی در مقیاس خود، موجب ایجاد بحران هویت می‌شوند که ارائه راهکار برای آنها ضرورت دارد.

۷-۱. مؤلفه‌های ایجاد بحران هویت در مقیاس کلان، میانه، خرد در شهر ساری

مولفه‌های ایجاد بحران هویت در مقیاس شهر ساری، به شرح جدول ذیل، شناسایی شده‌اند.

در مقیاس محلات ساری، مولفه‌های بحران هویت، به شرح جدول ذیل، شناسایی شده‌اند.

عناصر بحران هویت در مقیاس میانه	مولفه‌های بحران هویت در مقیاس میانه
عدم وجود فضای مشخص در اکثر محلات برای فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی	کالبدی (طبیعی)
نارضایتی از مسیرهای پیاده و سواره در محلات	
تخریب بافت سنتی در محلات	
عدم همخوانی بافت سنتی و بافت جدید	
تخریب بناهای سنتی در محلات	
عدم وجود فضای مشخص در اکثر محلات برای فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی	
عدم همخوانی بناها با اقلیم شهر ساری	کالبدی (غیرطبیعی)
تعامل و مشارکت پایین در سطح محله	غیر کالبدی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، و عملکردی)

جدول ۱۴. مولفه‌های بحران هویت در مقیاس میانه یا محلات (مأخذ: نگارندگان)

در مقیاس تک‌بناها، مولفه‌های بحران هویت به شرح جدول ذیل استخراج شده‌اند.

عناصر بحران هویت در مقیاس خرد	مولفه‌های بحران هویت در مقیاس خرد	رتبه
عدم بهره‌گیری بناهای معاصر از معماری گذشته	تداوم	۱
عدم رعایت درون‌گرایی و برون‌گرایی در معماری معاصر	درون‌گرایی - برون‌گرایی	۲
استفاده کم از طبیعت در بناهای معاصر در مقایسه با گذشته	هماهنگی با طبیعت	۳
عدم تعریف فضایی به عنوان فضای آرامش در بناهای معاصر	خلوت	۴
ایجاد بناهای پر از تزئینات در بناهای امروزی	پرهیز از بیهودگی	۵

عناصر بحران هویت در مقیاس کلان	مولفه‌های بحران هویت در مقیاس کلان
عدم حفظ بافت سنتی واجد ارزش	کالبدی (طبیعی)
پکسان‌سازی بافت محلات با بناهای آپارتمانی شبیه به هم	
عدم استفاده از عناصر و ویژگی‌های خاص معماری شهر ساری	
آگاهی کم شهروندان از قومیت‌های ساکن در شهر و ویژگی‌های قومی و نژادی آنها	
رضایت کم شهروندان از کانون‌های عملکردی و فعالیتی در سطح شهر	غیر کالبدی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، و عملکردی)
نارضایتی مردم از مراسم فرهنگی و اجتماعی در سطح شهر	
فراموشی آداب و رسوم خاص ساروی‌ها در سطح شهر	
آگاهی کم از تاریخچه و روند شکل‌گیری شهر ساری	زمان

جدول ۱۳. مولفه‌های بحران هویت در مقیاس کلان یا شهر ساری (مأخذ: نگارندگان)

۱۱	وحدت و کثرت	عدم وحدت و یکپارچگی در بناها و نمای ساختمان‌های معاصر
۱۲	نظم و بی‌نظمی	عدم استفاده صحیح از اصول هندسی
۱۳	تنوع	عدم استفاده از بازی نور و سایه و ایجاد تنوع فضایی در معماری امروزی
۱۴	مردم‌واری	عدم رعایت تناسبات انسانی
۱۵	انطباق فرم و عملکرد (شفافیت)	عدم تطابق فرم ساختمان‌ها با عملکردشان
۱۶	محرمیت و مشرفیت	عدم رعایت سلسله‌مراتب فضایی در معماری امروز

۶	خودبسندگی	عدم استفاده از مصالح بومی در معماری معاصر
۷	انطباق با اقلیم	عدم همخوانی معماری معاصر با اقلیم شهر
۸	انطباق با فناوری بومی	عدم استفاده از فناوری بومی
۹	مرکزیت	عدم توجه به مرکزگرایی به عنوان یک اصل در معماری
۱۰	انطباق بافت و زمینه (خوانایی)	عدم توجه به زمینه‌گرایی در معماری معاصر

جدول ۱۵. مولفه های بحران هویت در مقیاس خرد (مأخذ: نگارندگان)

۷-۲. راهکارهای تحقق‌پذیری هویت در مقیاس کلان، میانه، خرد

در زیر با توجه به نتایج به دست آمده و شناسایی عوامل بحران هویت، به ارائه راهکارهایی در خصوص جلوگیری از ایجاد بحران هویت و حفظ هویت در شهر ساری پرداخته شده است. راهکارهای پیشنهادی، حاصل از جمع بندی مولفه های بحران هویت است که در بخش پیشین ارائه شده اند.

راهکارها	مولفه ها
ایجاد پیوند و هماهنگی بین ساختارهای قدیم شهر ساری و ساخت و سازهای جدید	کالبدی
شاخص کردن بناهای قدیمی و خاطره‌انگیز در فضاهای شهری با بکارگیری نورپردازی‌های خاص و مناسب	
طراحی بناهای معاصر با بهره‌گیری از اصول اقلیمی بناها در شهر ساری	
جلوگیری از از بین رفتن بافت سنتی با حفظ و نگهداری آنها	
استفاده از نور و رنگ در راستای از بین بردن فضاهای گمشده به منظور خواناتر شدن و امکان شناسایی بهتر محیط	
نماسازی با مصالح بومی و رایج محل جهت حفظ وحدت در بدنه فضاهای شهری	
پیوستگی حرکت پیاده و محدود کردن تاثیر مخرب خودرو جهت جذب بیشتر عابر پیاده در فضاهای شهری	
طراحی فضاهای جذاب و غیر قابل پیش‌بینی در معماری معاصر در فضاهای محله و پارک‌ها	
نوسازی و بهسازی بافت شهری و محلات	
استفاده از عناصر و ویژگی‌های معماری شهر ساری در بناهای معاصر	
طراحی کانون‌های عملکردی و فعالیتی در مقیاس شهر	
استفاده از فضای سبز یا میلمان شهری در فضاهای عقب نشسته	
طراحی عناصر کالبدی نمادین بر اساس رویدادها و خاطرات جمعی گذشته و در نتیجه آن ایجاد حس تعلق در کاربران نسبت به فضا	
پرهیز از یکدستی و تاکید بر گوناگونی بافت اجتماعی	
طراحی خیابان‌های شهر نه فقط برای ارتباطات بلکه به مثابه فضای همگانی و بستری برای ارتباطات اجتماعی	
ایجاد طرح به صورت جریان متداوم و متکامل با گذشته بر محوریت هویت‌گرایی	
طراحی بناهای معاصر با ایجاد حس ریشه‌داری در گذشته و الگوبرداری از آن در جهت خلق اثری بدیع	
طراحی فضاهای پر و خالی به گونه‌ای که بدنه‌ای منسجم و پیوسته ایجاد کند	
استفاده از اصول سازماندهی و گونه شناسی فضاهای سنتی و اجتناب از استفاده از عناصر نمادین و تزئینات زیاد	

پیوستگی کالبدی از لحاظ ساختاری و بهره‌گیری از سنت‌های بومی	
طراحی فضاهای برون‌گرا و متناسب با اقلیم مازندران در معماری معاصر	
استفاده از مصالح متناسب با اقلیم مازندران مانند چوب، و... در ساخت بناها	
عدم ساخت بناهای رومی و بناهای پرتجمات	
توجه به رعایت تناسبات انسانی در معماری معاصر	
استفاده از فضا سبز و هماهنگی با اقلیم در معماری معاصر ساری	
بازگردانی هویت و ماهیت از دست رفته کانون‌های فعالیتی اولیه به آنها در مقیاس محله	عملکردی
حفظ و تقویت کاربری‌های قدیم و باسابقه با همان اسامی و عملکردها	
ایجاد فضاهای اجتماعی در مقیاس شهر و محله با عملکردهای متنوع جهت جذب گروه‌های سنی مختلف	
قابل استفاده بودن فضاهای شهری به خصوص مکان‌های نشستن در شرایط مختلف جوی از طریق سایبان و...	
بکارگیری کاربری‌های غیراداری به‌منظور به حداقل رساندن بدنه‌های خاموش در شب و سرزندگی در شب	
استفاده از مللمان شهری قابل جابجایی جهت استفاده از فضاهای شهری در موقعیت‌ها و مراسم خاص	
در نظر گرفتن بخشی از فضاهای شهری برای اجرای مراسم با آیین خاص در ایام مختلف سال به‌منظور آشنایی افراد با یکدیگر و قومیت‌ها و افزایش همبستگی اجتماعی در میان شهروندان	غیر کالبدی
(اجتماعی-فرهنگی)	
فرهنگ‌سازی برای حفاظت از آثار و ابنیه موجود	
آشناکردن نسل جدید با فرهنگ سنتی و قدیمی به منظور اصالت فرهنگی	
حفظ نام‌ها و اسامی با سابقه معابر و مکان‌های قدیمی و خاص جهت تقویت نشانه‌های ذهنی شهروندان	
برگزاری مراسم فرهنگی و اجتماعی در مقیاس شهر و آشنا کردن شهروندان با قومیت‌های ساکن در شهر	
افزایش آگاهی شهروندان از تاریخچه شهر و روند شکل‌گیری و رشد شهر	

جدول ۱۶. راهکارهای تحقق‌پذیری هویت در مقیاس شهر، محله و تک‌بناهای معاصر (مأخذ: نگارندگان)

منابع

۱. آتشین‌بار، محمد. ۱۳۸۸. تداوم هویت در منظر شهری. باغ نظر ۶ (۱۲): ۴۵-۵۶.
۲. اردشیری، مهیار، و غلامحسین معماریان. ۱۳۸۹. هویت شهری شیراز. شیراز: نوید شیراز.
۳. الکساندر، کریستوفر. ۱۳۹۰. معماری و راز جاودانگی. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۴. بارانی، فاطمه، حامد پازوکی، و شیما کریمی. ۱۳۹۴. بررسی عناصر هویت ساز معماری در مساجد دوره صفوی (نمونه موردی: مسجد فرح آباد ساری). در کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و زیرساخت‌های شهری. تبریز.
۵. پمانیان، محمدرضا، نسیم غلامی رستم، و جنت رحمتپناه. ۱۳۸۹. بررسی عناصر هویت‌ساز در معماری سنتی خانه‌های ایرانی. نمونه موردی خانه رسولیان یزد. مطالعات هنر اسلامی ۷ (۱۳): ۵۵-۶۸.
۶. بهروز یفرد، عماد، و مصطفی جعفری. ۱۳۹۵. جایگاه چوب و هنرهای چوبی در هویت‌بخشی معماری بومی مازندران. تهران: انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
۷. بهزادفر، مصطفی. ۱۳۸۱. هویت شهر (نگاهی به هویت شهر تهران). تهران: مرکز مطالعات فرهنگی شهر تهران، موسسه نشر شهر.
۸. پاکزاد، جهان‌شاه. ۱۳۸۸. سیر اندیشه‌ها در شهرسازی ۳. تهران: شهیدی.
۹. پوردهییمی، شهرام، و عبدالمجید نورتقانی. ۱۳۹۲. هویت و مسکن، بررسی سازوکار تعامل هویت ساکنین و محیط مسکونی. مسکن و محیط روستا (۱۴۱): ۳-۱۸.

۱۰. ترابی، کاوه، و علیرضا تقدیری. ۱۳۹۴. بازگردانی هویت به بناها از طریق تمرکز بر روی مفاهیم معماری. در کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین در مهندسی عمران، معماری، محیط زیست و مدیریت شهری. موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا، تهران.
۱۱. تقوایی، سید حسین. ۱۳۹۱. از سبک تا هویت در معماری. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۱۷ (۲): ۶۵-۷۳.
۱۲. حبیبی، رعناسادات. ۱۳۸۷. تصویرهای ذهنی و مفهوم مکان. هنرهای زیبا (۳۵): ۳۹-۵۰.
۱۳. حجت، عیسی. ۱۳۸۴. هویت انسان‌ساز، انسان هویت‌پرداز (تأملی در رابطه هویت و معماری). هنرهای زیبا (۲۴): ۵۵-۶۲.
۱۴. داوری، علی، و آرش رضازاده. ۱۳۹۶. مدلسازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS. تهران: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی.
۱۵. دهخدا، علیاکبر. ۱۳۴۴. لغتنامه دهخدا. تهران: سیروس.
۱۶. ذوالفقاری، حسین، و سحر طوفان. ۱۳۹۳. بازشناسی مفهوم هویت در معماری با استناد به ساختارهای فکری نظری معاصر ایران. در اولین همایش ملی معماری، عمران و محیط‌زیست شهری، همدان.
۱۷. رفیق، مزده، عبدالمجید نورتقانی، و فاطمه مظفری. ۱۳۹۵. بررسی نقش هویت و تعامل ساکنین در مجتمع‌های مسکونی. در همایش بین‌المللی معماری و شهرسازی هویت‌گرا. موسسه بین‌المللی مهرزاد شهر، مشهد.
۱۸. سجاذزاده، حسن. ۱۳۹۲. نقش دلبستگی به مکان در هویت‌بخشی به میدان‌های شهری (نمونه موردی: میدان آرامگاه شهر همدان). باغ نظر ۱۰ (۲۵): ۷۷-۸۸.
۱۹. سیدیان، سید علی، و نجمه مدانلو کردی. ۱۳۹۵. ارزیابی تأثیر معماری بومی بر ایجاد حس تعلق و هویت در محلات شهر بابلسر (نمونه موردی محلات جوادیه و امیر مازندرانی). در اولین همایش ملی چشم‌انداز آینده معماری و شهرسازی با رویکرد توسعه پایدار. مرکز تحقیقات نقش غدیر معماری و شهرسازی و دانشگاه مازندران، بابلسر.
۲۰. شعبانزاده نینبی، رضا، سمیه احمدی‌نژاد، و سمیه خیرخواه. ۱۳۹۶. تحلیل نقش عناصر تاریخی هویت‌ساز در تقویت حس تعلق مکانی شهروندی (مورد مطالعه: شهر گنبد کابوس). در سومین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری. موسسه معماری و شهرسازی سفیران راه مهرازی، شیراز.
۲۱. شهبازی چگنی، بهروز، کاظم دادخواه، و مهدی معینی. ۱۳۹۳. بررسی نقش الگوهای هویت‌پرداز در هویت معماری معاصر ایران. دو فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات تطبیقی هنر (۸): ۱۱۳-۱۲۲.
۲۲. طباطبایی، سید سجاد، و مهدی لسانی. ۱۳۹۵. اعتباریابی آمادگی فرصتیابی حرفه‌ای مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی ۷ (۲۶): ۱۹۹-۲۲۴.
۲۳. عیدی ملک‌کلائی، رسول. ۱۳۹۴. هویت در معماری بومی مازندران. در اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری. موسسه معماری و شهرسازی سفیران راه مهرازی، یزد.
۲۴. قلاعی، نسیم، محسن وطن‌خواهی، و محسن لطفی. ۱۳۹۵. بررسی مفهوم هویت در شهرسازی. در پنجمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی. مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار- موسسه آموزش عالی مهر اروند، تهران.
۲۵. قطبی، علی‌اکبر. ۱۳۸۷. مفهوم هویت و معماری امروز ایران. آینه خیال (۱۰): ۷۸-۸۳.
۲۶. کمیلی، محمد. ۱۳۸۷. شناخت هویت شهری بندرعباس. صفه ۱۷ (۴۶): ۱۶۸-۱۸۰.
۲۷. کوهیفر، الناز. ۱۳۹۴. هویت در معماری ایرانی. تهران: نگاه بوستان.
۲۸. گودرزی سروش، محمدمهدی، و خلیل گودرزی سروش. ۱۳۹۲. بازشناسی مفهوم هویت در فضای شهری. شهر ایرانی اسلامی (۱۱): ۱۰۱-۱۰۷.
۲۹. معظمی، منوچهر. ۱۳۸۶. گسسته‌های فرهنگی در معماری دوره معاصر ایران. معماری و شهرسازی: ۹-۱۵.
۳۰. مهدوی‌نژاد، محمدجواد، محمدرضا بمانیان، و ندا خاکسار. ۱۳۸۹. هویت معماری، تبیین معنای هویت در دوره‌های پیشامدرن، مدرن و فرامدرن. هویت شهر ۴ (۷): ۱۱۳-۱۲۲.
۳۱. نصر، طاهره. ۱۳۹۲. واکاوی معنای هویت در سنجش پارادایم تحلیل جایگاه حیات‌بخشی در بافت شهر. هویت شهر ۸ (۱۸): ۱۳-۲۶.
۳۲. نقره‌کار، عبدالحمید. ۱۳۸۷. درآمدی بر هویت اسلامی در معماری و شهرسازی. تهران: شرکت طرح و نشر پیام سیما: وزارت مسکن و شهرسازی.
۳۳. _____، و محمدمنان رئیسی. ۱۳۹۱. تحقیق‌پذیری هویت اسلامی در آثار معماری. شهر ایرانی اسلامی ۲ (۷): ۵-۱۲.
۳۴. _____، و مهران علی‌الحسابی. ۱۳۹۶. تحقیق‌پذیری هویت در معماری و شهرسازی با تأکید بر ارتقای هویت اسلامی- ایرانی در شهرهای جدید. تهران: فکر نو.

۳۵. نقی‌زاده، محمد. ۱۳۹۲. هویت شهر، مبانی، مؤلفه‌ها و جلوه‌ها. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
۳۶. _____ . ۱۳۹۳. هویت شهر و کمالبخشی به بافت تاریخی آن. هویت شهر (۱۲): ۱-۳۴.

References

1. Abdi Molk Kalae, Rasool. 2015. Identity in Vernacular Architecture of Iran. In the First Annual Conference on Architectural, Urban Planning and Urban Management Research. Ambassadors of Mehrazi Way Institute of Architecture and Urban Planning, Yazd.
2. Atashinbar, Mohammad. 2009. The Continuity of Identity in Urban Landscape. *Bagh-e Nazar* 6 (12): 45- 56.
3. Alexander, Christopher. 2011. *The Timeless Way of Building*. Tehran: Shahid Beheshti University Press.
4. Ardeshiri, Mahyar, and GholamHossein Memarian. 2010. *Urban Identity of Shiraz*. Shiraz: Navid-e Shiraz.
5. Barani, Fateme, Hamed Pazoki, and Shima Karimi. 2015. Investigation of Architectural Identity Elements in Safavid Mosques (Case Study: Farahabad Mosque in Sari). In the International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Infrastructure. Tabriz.
6. Behroozifard, Emad, and Mostafa Jafari. 2016. The Place of Wood and Wood Arts in The Identity of Mazandaran Native Architecture. Tehran: The Development and Promotion of Basic Sciences and Technologies Association.
7. Behzadfar, Mostafa. 2002. *Identity of City (A Glance to Identity of Tehran)*. Tehran: Tehran Cultural Studies Center, Shahr Publishing Institute.
8. Bemanian, Mohammad Reza, Nasim Gholami Rostam, and Jannat Rahmat Panah. 2010. Identity-Promoting Elements in The Traditional Architecture of Persian Houses; A Case Study on the Rasoulian House of Yazd. *Islamic Art* 7 (13): 55- 68.
9. Davari, Ali, and Arash Rezazade. 2017. *Structural Equation Modeling with PLS Software*. Tehran: Iranian Students Book Agency Press.
10. Dehkhoda, Ali Akbar. 1965. *Dehkhoda Dictionary*. Tehran: Sirous.
11. Habibi, Rana Sadat. 2008. Mental Images and the Concept of Place. *Honar-ha-ye-Ziba* (35): 39- 50.
12. Ghalae, Nasim, Mohsen Vatankhahi, and Mohsen Lotfi. 2016. Investigating the Concept of Identity in Urban Planning. In *The 5th National Conference on Sustainable Development in Geography and Planning, Architecture and Urban Planning*. Center for Strategies for Achieving Sustainable Development- Mehr Arvand Higher Education Institute, Tehran.
13. Ghotbi, Ali Akbar. 2008. The Concept of Identity and Today Architecture of Iran. *Ayeene-ye-Khial* (10): 78- 83.
14. Goodarzi Soroush, Muhammad Mahdi, and Khalil Goodarzi Soroush. 2013. Recognizing the Concept of Identity in Urban Space. *Islamic Iranian City* (7): 5-12.
15. Hojjat, Easa. 2005. Man-Making Identity, Identity-Making Man (Reflection on the Relationship Between Identity and Architecture). *Honar-ha-ye-Ziba* (24): 55- 62.
16. Komeili, Muhammad. 2008. Understanding the Urban Identity of Bandar Abbas. *Soffeh* 17 (46): 168- 180.
17. Koohifard, Elnaz. 2015. *Identity in Iranian Architecture*. Tehran: Negah-e Boostan.
18. Moazzami, Manouchehr. 2007. Cultural Disruptions in Contemporary Iranian Architecture. *Memari-va-Shahrsazi*: 9- 15.
19. Mahdavinezhad, Mohammad Javad, Mohammadreza Bemanian, and Neda Khaksar. 2010. Architecture and Identity-Explanation of the Meaning of Identity in Pre-Modern, Modern and Post-Modern Eras. *HoviatShahr* 4 (7): 113- 122.

20. Naghizadeh, Muhammad. 2013. *City Identity, Principles, Components and Effects*. Tehran: Iranian Students Book Agency.
21. _____ . 2014. The Identity of the City and Its Perfection in Its Historical Context. *HoviatShahr* (12): 1- 34.
22. Nasr, Tahereh. 2013. Analysis of the Meaning of Identity in Measuring Paradigm of Analysis of the Significance of the Regeneration in the Urban Contexts. *HoviatShahr* 8 (18): 13- 26.
23. Noghrekar, Abdolhamid. 2008. Noghrekar, abd-al-hamid. 2008. *Introduction to Islamic Identity in Architecture and Urbanism*. Tehran: Ministry of Housing and Urban Development, Architecture and Urban Design Office, Payam-e Sima Planning and Printing Corporation.
24. _____ , and Muhammad Manan Raeesi, 2012. Realization of Islamic Identity in Architectural Works. *Islamic Iranian City* 2 (7): 5- 12.
25. _____ , and Mehran Alalhesabi. 2017. Realization of Identity in Architecture and Urban Planning with Emphasis on Promoting Islamic-Iranian Identity in New Cities. Tehran: Fekr-e No.
26. Pakzad, Jahanshah. 2001. *The Process of Thought in Urban Planning* 3. Tehran: Shahidi.
27. Pourdehimi, Shahram, and Abdolmajid Nourtaghani. 2013. Housing and Identity Study on the Mechanisms of Interaction Between Dweller's Identity and Residential Environment. *JHRE* 32 (141) :3- 18.
28. Rafigh, Mozhddeh, Abdolhamid Noortaghani, and Fateme Mozaffari. 2016. Investigating the Role of Identity and Interaction of Residents in Residential Complexes. In the International Conference on Identity Architecture and Urbanism. Mehrnaz Shahr International Institute, Mashhad.
29. Sajjadzadeh, Hasan. 2013. Role of Place Attachment in Making Identity for Urban Squares (A Case Study: Avicenna Square, Hamedan). *Bagh-e Nazar* 10 (25): 77- 88.
30. Seyedian, Seyed Ali, and Najme Modanlu Kordi. 2016. Evaluating the Effect of Indigenous Architecture on Creating a Sense of Belonging and Identity in the Neighborhoods of Babolsar (a Case Study of Javadieh and Amir Mazandarani Neighborhoods). In The First National Conference, The Vision of the Future of Architecture and Urban Planning with A Sustainable Development Approach. Naghsh-e-Ghadir Architecture and Urban Planning Research Center and University of Mazandaran, Babolsar.
31. Shabanzade Namini, Reza, Somayyeh Ahmadinezhad, and Somayyeh Kheirkhah. 2016. Analyzing the Role of Historical Identity-Building Elements in Strengthening the Sense of Spatial Belonging of Citizenship (Case Study: Gonbad Kaboos City). In the Third Annual Conference of Architectural, Urban Planning and Urban Management Research. Ambassadors of Mehrazi Way Institute of Architecture and Urban Planning, Shiraz.
32. Shahbazi Changiz, Behrooz, Kazem Dadkhah, and Mehdi Moeeni. 2014. Investigating the Role of Identity Patterns in the Identity of Contemporary Iranian Architecture. *Motaleat-e Tatbighi-e Honar* (8): 113- 122.
33. Tabatabaei, Seyed Sajjad, Lesani Mehdi. 2015. Validation of the Openness to Vocational Opportunity (OVOS) with the Partial Least Squares (PLS) Approach. *Educational Measurement* 7 (26): 199- 224.
34. Taghvaie, Hossein. 2012. From Style to Identity in Architecture. *Honar-ha-ye-Ziba, Memari-va-Shahrsazi* 17 (2): 65- 73.
35. Torabi, Kaveh, and Alireza Taghdiri. 2015. Restoring Identity to the Building by Focusing on Architectural Concepts. In the International Conference on New Achievements in Civil Engineering, Architecture, Environment and Urban Management. Vira Institute of Idea Managers of Capital, Tehran.
36. Zolfaghari, Hossein, And Sahar Toofan. 2014. Recognition of The Concept of Identity in Architecture with Reference to Contemporary Iranian Theoretical Intellectual Structures. In the First National Conference on Architecture, Civil Engineering and Urban Environment, Hamedan.

An Approach to the Realization of Identity in Contemporary Architecture Case Study: Sari

Seyed Ali Seyedian
(Corresponding author)

Assistant Professor and Faculty Member Department of Architecture, University of Mazandaran

Arash Jahandari

Master of Architecture, University of Mazandaran

Mehdi Hamzenezhad

Assistant Professor and Faculty Member Department of Architecture, University of Science and Technology

Received: 17/8/2019

Accepted: 16/1/2023

Abstract

By changing the concept of identity in contemporary architecture and destroying the identity of Iranian-Islamic architecture, the need to recognize this crisis in the identity of architecture today is more and more felt. The purpose of this research is to identify the factors that create the identity crisis and provide solutions for the realization of components in the architecture of Sari. In order to carry out this research, we examined the city of Sari in three macro-scale (total city), middle (neighborhoods) and wisdom (single monuments of contemporary). First, we attempted to identify the identity elements in the city, neighborhoods and contemporary buildings, and then we analyzed these factors. For this purpose, 400 questionnaires were distributed among citizens in the city of Sari, of which 274 were analyzed. In this way, we used spss software to analyze the data and statistical samples, and then we used the structural equation PLS software to analyze the correlation. The results of this study showed that what causes the identity crisis on the scale of the city, neighborhood and contemporary buildings. After identifying these factors, we need to provide some solutions to prevent this process from happening. The findings of the research indicated that the components of the monolithic scale were not sufficient to show that the residents first had to develop the principles and regulations by the relevant institutions to prevent this process of over-construction.

Keywords: Identity, Realization of Identity, Islamic-Iranian Architecture, Contemporary Architecture